

Др ЈАРОСЛАВ ДАШИЋ

**БРЕСНИЧКА ЗЕМЉОРАДНИЧКА КРЕДИТНА ЗАДРУГА
ОД 1907. ДО 1945.**

Др ЈАРОСЛАВ ДАШИЋ
УИ 32000 Чачак
Радише Поштања 7

UDK 334.773 (497.11)

У првој деценији XX века основано је више земљорадничких задруга, међу њима и Бресничка (1907). Међутим, после Првог светског рата дошло је до извесних статусних измена. Неке задруге су биле искључиво кредитне, а неке набављачког типа или је првобитно основана општа задруга и дељена на две: кредитну и набављачку. Тако је било и у Бресници. Од прве основане задруге (1907) после Првог светског рата наставиле су рад Бресничка земљорадничка кредитна задруга и Набављачка задруга.

Земљорадничка задруга основана је 11. фебруара 1907. у Бресници. Првој скупштини присуствовали су: Милорад С. Ђурић (учитељ), Живојин Јововић, Сава Ђукић, Милосав Чекеревац, Миладин Милосављевић из Бечња, Витомир Б. Акшамовић, Милун Аксентијевић, Јелесије Аксентијевић, Радоња Радоњић, Јован Баковић, Миленко Катанић из Бечња, Светозар Чекеревац, Лазар Б. Акшамовић (учитељ), Пантелија Дачевић, Милаш М. Катанић из Бечња, Борисав Живковић из

Бечња, Михаило Вукадиновић, Милун Ђокић, Драгомир Максимовић, Војислав Милосављевић, Максим Ђокић и Милан Видојевић. Уз учитеље, сви су били земљорадници из Бреснице, изузев четворице – житеља суседног Бечња. Било их је 23.¹

Лазар Б. Акшамовић и Милорад С. Ђурић објаснили су циљ скупа. На предлог Лазара Акшамовића, за председавајућег скупа изабран је Михаило Вукадиновић, а за пословођу (записничара) Радоња Радоњић.

Скупштина је изабрала чланове Управног одбора: Милорада С. Ђурића, Живојина Јововића, Саву Ђокића, Милана М. Катанића и Јелесија Аксентијевића, а у Надзорни одбор: Лазара Б. Акшамовића, Драгомира Максимовића, Миладина Милосављевића, Борисава Живковића и Милана Видојевића. За секретара и благајника – Радоња Радоњић. Потписе чланова Управног одбора оверило је Среско начелство у Прељини 11. марта 1907. Првостепени суд у Горњем Милановцу регистровао је Бресничку земљорадничку задругу 30. јуна 1908.

Бресничка земљорадничка кредитна задруга, после Првог светског рата обновила је рад 6. децембра 1925. На овој скупштини присутни бројни задругари (прилог 1).

Сазивач збора Милорад С. Ђурић, учитељ, председник, Набављачке задруге у Бресници, предложио је да се изабере председавајући скупа. Скупштина је изабрала Вука М. Новаковића, земљорадника из Доње Горевнице, за пословођу Добривоја Ст. Зуцовића, земљорадника из Тавника, и овераче записника: Милана Ф. Јосиповића, земљорадника из Мрчајеваца, Алемпија Јовановића, земљорадника из Бечња, и Крсту Радмилца, земљорадника из Остре.

Председник је предложио да се изабере седам чланова Управног одбора. Скупштина је прихватила и изабрала: Милорада С. Ђурића, учитеља, Милутина Ђокића, земљорадника из Бреснице, Сталоја Катанића, земљорадника из Бечња, Драгутина Марковића, земљорадника из Тавника, Драга Л. Спасовића, земљорадника из Катрге, Милоја Тошића, земљорадника из Мрчајеваца и Вука Новаковића, земљорадника из Доње Горевнице. У Надзорни одбор: Максима Ж. Ђокића, земљорадника из Бечња, Богића Акшамовића и Радивоја Јовичића, земљораднике из Бреснице, Добривоја Ст. Зуцовића, земљорадника из Тавника, Крсту Радмилца, земљорадника из Остре, и Михаила Спасовића, земљорадника из Катрге. За секретара-благајника: Светомир Чубраковић, учитељ из Бреснице.²

Основна делатност Кредитне задруге била је: прикупљање слободних новчаних средстава од грађана и задуживања код земљорадничких удружења ради кредитирања чланова – села за повећање

производње, куповина сеоских алата и прибора за остварење већих припоса и продају робе на тржишту.

Скупштина је тада утврдила правила за прикушљање слободних новчаних средстава и кредитирање чланова:

– да се од једног лица може примити на обичну штедњу од једног до највише 100.000 динара,

– да сваки задругар улаже на сталну штедњу у Задругу по 30 динара месечно,

– да се Задруга за 1926. годину може задужити највише до 1.000.000 динара код Савеза српских земљорадничких задруга у Београду,

– да највећа позајмица (кредит) једном задругару може бити 10.000 динара, а најмања 500 динара,

– да Задруга плаћа на штедионичке улоге по 10 одсто на име интереса годишње, а на позајмице које чини задругарима наплаћује на име интереса по три одсто више него што она плаћа на добијене зајмове.

Скупштина је решила: „Да задруга послује сваке недеље почев после службе божије до заласка сунца. Да задруга послује за ову годину у просторијама основне школе Бресничке, а да се материјал набави од Главног Савеза.”

Утврђена је и велика казна: „За задругара који на скупштину не дође а изостанак не оправда буде први пут 10 – десет динара; други пут 20 динара, а ако не дође на три скупштине узастопце да се казни искључењем.”

На крају скупа закључено је да се Задруга учлани у Главни савез земљорадничких задруга Србије.

Потврђени су потписи чланова Управног одбора код поглавара среза љубићког у Прељини 22. децембра 1925.

Првостепени суд у Горњем Милановцу, по пријему законских докумената потврдио је оснивање Бресничке земљорадничке кредитне задруге; уведена је у задружни регистар са именима задругара 24. децембра 1925.

На Првој редовној скупштини, 6. фебруара 1927. године, изабрани су чланови Управног одбора: Милорад Ђурић, Алекса С. Тодоровић, Вук М. Новаковић, Миленко Ристовић, Драгутин Марковић и Милутин Т. Бокић, „који су овој среској власти и на овом акту своје ручне потписе дали, власт среза љубићског тврди”, 2. маја 1927. у Прељини. Задругари су били бројни (прилог 2).

Првостепени суд у Горњем Милановцу, 26. маја 1927. записао је: „Напред именоване нове чланове ове Задруге увести у списак задругара потом изјаве потврдити и по један примерак послати Задрузи па потом акта у архиву.”³

На првој скупштини знатно је повећан број чланова. Укупно је Задруга до тада имала 162 члана. Она је одмах развила кредитну делатност. То је утицало да се велики број грађана уписао у Задругу из околних места. Највише из Доње Горевнице, Бечња, Катрге, Лађеваца, Мрчајеваца и Тавника.

Друга скупштина одржана је у Бресници 12. фебруара 1928. Учествовало је 85 задругара из Бреснице и околних места.

Председавао је председник Алекса Тодоровић. Усвојен је извештај о раду за 1927. годину без примедби. Скупштина је одлучила да се на обичну штедњу повећа интерес са 10 на 12 одсто годишње и да се не смањује интерес на сталну штедњу.

Приликом разматрања извештаја Надзорног и Управног одбора развила се дискусија о учешћу појединих лица на задружним конгресима у Јагодини и Новом Саду. У вези са овим, Милорад Ђурић упознао је скуп о садржају писма Главног савеза, по коме је требало да отпутује у Јагодину и као председник Управног одбора потпише „сазив Конгреса у Јагодини и да о томе нисам ништа знао и зато сам одмах дао оставку на председнички положај а никако на чланство у управном одбору. Међутим, ја сам смењен.” Ђурић је тражио одговор: „Шта је руководило Вука Новаковића да иде на Конгрес у Јагодину а не у Нови Сад?”

Председник Алекса Тодоровић кратко је одговорио „да је све рађено правилно”. Милорад Ђурић осуђивао је Вука Новаковића због тога што је ишао на конгрес на оба места. Новаковић истиче да не мисли да полаже рачунс: („О томе су надлежни решили”). Председник Задруге је закључио: „Већина је у управном одбору одобрила делегату одлазак где је суд решио.”

Ове расправе су указале на трепутне слабости у раду и пословању. Међутим, убрзо су превазиђене.

При избору органа у Управном одбору остали су: Алекса Тодоровић и Миленко Ристовић, а изабрани су: Раденко Јелесијевић, Крسان Катанић, Вук Новаковић, Рајко Ђурић и Богомир Стевановић. У Надзорном одбору остали су од старих: Михаило Спасовић, Сима Боровић и Милан Јоковић, а изабрани су нови: Милорад Ђурић, Мирко Катанић, Драго Тошић и Милан Д. Марковић. Секретар – благајник Светомир Чубраковић добијао је месечну награду од 500 динара. На скупу су усвојене пословно-кредитне одлуке, које указују на извесне заокрете у финансијској политици:

– да се може Задруга задужити код државних новчаних завода до суме 1.000.000 динара, првенствено код Главног савеза, мада је у дискусији помињана и Хипотекарна банка; да се наплаћује само 12 одсто

интерес на позајмице задругарске, а увећане за три одсто на задругине трошкове, што чини 15 одсто,³

– да се задругар може задужити само до суме 5.000 динара. Ово је знатно смањење кредитирања задругара у односу на претходне могућности, када се могло задужити до 10.000 динара. Претходни став о могућности да се Задруга задужује и код новчаних завода, да смањује одобравање кредита својим члановима и да се стимулира обична штедња са каматом од 12 одсто, упућује да је на финансијском тржишту све већа потражња новца, што је било у општој вези са привредним растом тога доба. Задруга је била приморана да учини извесне заокрете како би обезбедила више средстава за кредитирање већег броја својих чланова.

Веће финансијске трансакције Задруге виде се из једног документа:

Бресничка земљорадничка кредитна задруга имала је свој рачун код Поштанске штедионице у Београду. Био је то куриозитет у тадашњем задругарству – да послује са банкама, предузећима и установама са жиралним и готовим новцем преко Штедионице. Ово упућује на закључак да је Задруга, као неки повчани завод, учествовала у повчаним трансакцијама на ужем и ширем простору. Били су то прерогативи новчаних завода, а потврдило се да је Задруга проширила своје пословање на већем простору изван среза љубићког, са преко 300 својих чланова.³

На крају скупа изабран је делегат за конгрес Главног савеза – Војислав Јовановић, а за заменика – Радеко Јелесијевић.

Првостепени суд у Горњем Милановцу 15. априла 1929. прихватио је рад збора (са присуством довољног броја – 3/4 чланова).

На Петој редовној скупштини задругара, 19. фебруара 1931. године, констатовано је присуство 275 чланова. На предлог председника скупштине Алекса С. Годоровића, изабрани су за овераче записника: Лазар Акшамовић, Гаврило Срњић и Михаило Спасовић. Усвојени су извештаји Управног и Надзорног одбора. Скупштина је ршила да се замене сви чланови органа. У нови Управни одбор изабрани су: Алекса Годоровић, Павле Јововић, Милорад Љубичић, Вук Новаковић, Љубомир Спасовић, Милан Петровић и Милан Ж. Марић, а у Надзорни: Милан Марковић, Милорад Николић, Андрија Стевановић, Радмила Секулић, Витомир Ненадовић, Живота Трнавац и Сретен Радмилац. Све потврђује да се преко ових чланова органа, који су из неколико места, успешно одржава континуитет Задруге – више својих чланова са подручја источног дела љубићког и из неколико места суседног среза. Секретар-благајник и даље је остао Светомир Чубраковић, са месечном платом од 600 динара. Скупштина је одлучила да се Задруга може у току 1931. године задужити

до 2.000.000, а задругар до 10.000 динара, са роком повраћаја до две године. Усвојене су измене Правила – па прва тачка члана 15 гласи:

„Дужности су задругара:

1. Да упише најмање један удео од 100 динара, који се уплаћује одмах при упису или најмање за две године у четири шестомесечне уплате.

Више од сто удела не може ни један задругар имати.

На уделе задругарске задруга плаћа интерес, који не може бити већи од есконтне стопе Народне Банке, а то је 6% годишње.”

Сваки задругар добија чланску књижицу, у којој му се потврђују број уписаних удела и уплате на уделе. „Удели су својина задругара и при иступању или ликвидацији задруге само ће се њима исплаћивати – овако:

За уделе важе одредбе чл. 57 и 58 закона о земљорадничким и занатским задругама – „да одговара за све обавезе задругине солидарно, целим својим имањем а по одредбама закона о земљорадничким и занатским задругама, за задруге са неограниченом одговорношћу.”

„Стална штедња враћа се улагачу када дотично лице престаје бити задругар. Стална штедња не може се пребијати са дугом члана Задруге.”

Окружни суд у Чачку 14. јула 1931. прихватио је измене правила и задругу увео у судски регистар.⁶

Скупштина је изабрала делегата за конгрес и скупштину Главног савеза – Алексу Тодоровића, а за заменика – Животу Трнавца.

За делегата за оснивање Главне кредитне задруге у Београду изабран је Светомир Чубраковић, а за заменика – Богољуб Стевановић.

На скупштини се детаљно разговарало о изградњи дома у Бресници. Алекса Тодоровић, председник, говорио је о финансијском плану за подизање овог здања. Земљорадничка набављачка задруга требало је да учествује са једном половином новца. Међутим, она је, услед недостатка средстава, одустала од свог учешћа. Одобрива је накнадно само 50.000 динара. „Очекује се – рекао је Алекса Тодоровић – да ће Хигијенски завод својим најновијим учешћем средстава надоместити планирана средства Набављачке задруге.” Скупштина је пажљиво саслушала извештај и решила да се на здање стави натпис: ЗАДРУЖНИ ДОМ.⁷

Скупштина је одлучила, на предлог Светомира Чубраковића, да се узме позајмица за изградњу дома од 1.000 динара.

Овај посао је, по свој прилици, настављен на Првој ванредној скупштини Задруге, 13. априла 1931. године: учествовало је 311 задругара из Бреснице и околних места. Записник су потписали Алекса С. Тодоровић, председник, Светомир Чубраковић, секретар-благајник, и оверачи: Рајко Дачовић, Добривоје Ст. Зуковић и Периша Кузмановић.

Шеста редовна скупштина је одржана вероватно у фебруару 1932. године, јер је то претходило попису – једног списка задругара априла 1932. Овај документ и записник из 1931. године потврђују да је у то време на скупштинама учествовао највећи број задругара. Сваки скуп је привлачио изузетну пажњу, нарочито ако се радило о економским питањима: изградња задружног дома, све већа потражња новца, пошто је светска економска криза у све већем замаху. Стално се водило рачуна о повећању броја чланова-задругара, јер је то био један од значајних извора повећања финансијских средстава: улога, сталне и редовне штедње и бесповратних улога за изградњу дома.

Тако је Управни одбор 10. априла 1932. сачинио списак пуноправних задругара Бресничке земљорадничке кредитне задруге, којих је било 364 из више села бресничког атара. (Прилог 3)

Осма редовна скупштина задругара одржана је, 25. фебруара 1933. у задружном дому. Од 369 пуноправних чланова на скупу је било 231 задругар. Од шесте до осме седнице уписало се пет нових чланова. Секретар-благајник Светомир Чубраковић поднео је извештај о раду у пословној 1932. години. Скупштина је усвојила извештајс и дала је разрешницу Управном и Надзорном одбору. Светомир Чубраковић је говорио о економској кризи и то је повезивао са избором чланова Управног одбора. Дотадашњи чланови пису могли да одговоре свим својим обавезама „услед опште економске поремећености.“ То га је руководило да предложи да остану сви стари чланови, „само на место Алексе Тодоровића, свештеника, који је отсељен из ове задружне области, предлажем Александра Савића, свештеника.“ Александар Савић је поздравео рад Задруге и истакао да се „радује што види овако леп задружни дом.“ Говорио је и о тадашњим тешким данима с нагласком на отежане економске прилике. Пожелео је да задругари „скидају свој дуг и поред свих тешкоћа.“ Захваљивао се на избору за члана Управног одбора, „али би више желео да остане још коју годину обичан члан.“ Његове поруке задругарима, да смање своје дугове, остале су само пушта жеља, јер је познато да су сељачки дугови већ почетком тридесетих година достигли максимум и нико тај проблем више није могао разрешити. Све се то, видећемо касније, рефлектовало на рад и пословање Задруге.

На овом скупу говорило је још неколико чланова:

Милан Марковић позивао је задругаре да се што боље боре „у овим тешким данима и да одговарају својим обавезама према својој задрузи.“ Петар Марић је говорио против банкара и позивао је чланове да одговарају својим обавезама. Вук Новаковић је замолио да не буде биран

за члана Управног одбора – не може да одговара својим обавезама, „јер је инокосан пошто му син иде у војску.“

После овога, закључено је да остају ранији чланови Управног одбора с изменама: скупштина бира Александра Савића, свештеника из Бреснице, а на место Вука Новаковића изабран је Душан М. Симовић из Доње Горевнице. У Надзорном одбору остали су ранији чланови, а на место Радаила Секулића, изабран је Душан В. Љубичић из Мрчајеваца. Констатован је састав Управног одбора: Павле Јововић, Милорад Љубичић, Милан М. Петровић, Милан Љ. Марић, Љубомир Спасовић, Душан М. Симовић и Александар Савић, у Надзорни одбор: Драгутин М. Марковић, Андрија М. Стевановић, Милорад Николић, Витомир Ненадовић, Душан Љубичић, Милан Д. Марковић и Сретен Радмилац.

Скупштина је одлучила да се један задругар може задужити највише до 12.000 динара. Штедионички улози могу се примити до 1.500.000 динара. Задруга се може задужити до 2.000.000 динара, осим штедионичких улога.

Утврђене су интересне стопе:

- а) каматна стопа на сталну штедњу – четири одсто,
- б) обична штедња – седам одсто,
- в) на уплате удела – четири одсто, и
- г) на позајмице – 10 одсто.

Живојин Трнавац је предложио да ранији улагачи више не улажу, а оним задругарима који су дужни а желе да иступе из Задруге – да им се урачуна њихова штедња у отплату дуга. Скупштина није усвојила овај предлог.

Набављачка задруга није учествовала у изградњи задружног дома са половином средстава. Због тога је Радомир Станишић тражио да она „изда књижицу обичне штедње на половину коштања дома и да плаћа интерес на ту суму... а ако не може да учествује по пола, нека плати кирију на оне просторије које ужива од дана усељења у дом.“¹⁰

На крају седнице закључено је да се преговара са Набављачком задругом, „како се не би задругари морали тужити суду.“ Судбина је хтела да ове задруге финансијским споровима, дуго живе под истим кровом. А онда су ратне прилике угасиле кредитне делатности.

Од светске економске кризе, а нарочито почетком тридесетих година, до пред Други светски рат, економско стање се све више отежавало, а земљораднички дугови били су све израженији. Недостатак новца на тржишту и отежани услови продаје земљорадничких производа доводили су сељацима у веома тежак положај. Опадала је њихова могућност да извршавају обавезе према банкама, задругама, трговцима и

зеленашима. Услед тога, њихови поседи су смањивани, јер су менице и интабулисане тапије одлазиле за надокнаду дугова.

У међуратној Југославији, Уредбом о ликвидацији земљорадничких дугова из 1936. године предвиђено је да 25 одсто од земљорадничких меница падне на терет имовине новчаних завода и земљорадничких кредитних задруга. За других 25 одсто, од укупних потраживања, издају се повчани бонови, односно обвезнице банкарима, који ће носити интерес од три одсто годишње, са роком од 20 година. Практично, произилази да 50 одсто земљорадничких дугова пада на терет тадашњих банака и других кредитних установа. Остатак од 50 одсто укупних потраживања од земљорадника требало је да исплати Привилегована аграрна банка повчаним заводима, односно кредитним задругама у року од 12 година са каматом од три одсто годишње. Земљорадници би своје обавезе извршавали према Привилегованој аграрној банци.

Тако је Бресничка земљорадничка кредитна задруга морала отписати своја потраживања (чл. 7 Уредбе о ликвидацији земљ. дугова) од обавеза земљорадника на терет своје добити или фондова. Остатак потраживања, увећана за камату и трошкове, наплаћивало се од сељака годишње (ануитет) преко Привилеговане аграрне банке А.Д. Београд.

Међу више земљорадничких дужника према Бресничкој земљорадничкој кредитној задрузи био је и Војин М. Марић. Он је према тадашњој Уредби, извршавао своје отплате (ануитете) преко Привилеговане аграрне банке, од 24. новембра 1938. године.¹¹ Услед оваквог стања, у задругама је смањиван број чланова; мање их је учествовало у раду органа. Неке седнице су отказиване и накнадно заказиване. Било је тешко стање. О том се говори и нека документа.

Бресничка земљорадничка кредитна задруга заказала је скупштину за 15. март 1936. Међутим, није одржана услед недовољног броја присутних задругара. Накнадно је скуп заказан за 22. март 1936. године – са оноликим „бројем задругара колико на скупштину дође.“ Скупштина је тако и одржана са 82 задругара (од уписаних 345 чланова).

Скупштина је усвојила извештаје Управног и Надзорног одбора, али и значајне финансијске одлуке, које указују на велике промете:

Задругар се могао задужити највише до 1.000, а његова штедња могла је да достигне 1.000.000 динара.

Задруга се могла задужити до 2.000.000 динара.¹²

Улагање на сталну штедњу износило је по пет динара месечно.

На издате позајмице члановима наплаћиван је интерес од 10 одсто, камата на сталну штедњу износила је три одсто, на обичну штедњу – четири одсто и на уплате удела – три одсто годишње.

Све ово указује да је била смањена финансијска активност Бресничке кредитне задруге. Ово доноси и веће финансијске трошкове, мада услед недостатка ширих изворних финансијских докумената не можемо ништа прецизније рећи.

Изабрани су чланови Управног одбора: Александар Савић, Радивоје Јовичић, Милан М. Петровић, Душан Симовић, Милија Марић, Рајко Дачовић и Михаило Чекерсвац. Одлучено је да Управни одбор са Управним одбором Земљорадничке набављачке задруге издају салу за забаве али и друге задружне просторије, такође под закуп.

Тринаеста редовна Скупштина Бресничке земљорадничке кредитне задруге одржана је 7. априла 1938. Првобитно је била заказана за 27. март 1938, али пошто тада није дошао довољан број задругара, накнадно је заказана. Било је присутно 74 чланова: (Прилог 4).

Усвојени су извештаји Управног и Надзорног одбора. О овим документима није било расправе. Све се сводило на конвенционалност ради испуњења неких правила. Председник Скупштине, при избору Управног одбора, саопштио је да, по правилима, из старог „иступају” Александар Савић, Рајко Дачовић, Михаило Чекерсвац и Милија Марић. На њихово место изабрани су: Божидар Марковић, Богољуб Стевановић, Миленко Стевановић и Рајко Дачовић. „Иступају” из Надзорног одбора, по задружним правилима: Јанко Јанковић, Радомир Станишић, Миленко Стевановић и Игњат Савковић. Скупштина их је поново све изабрала.

Скупштина је одлучила: да се задругар може задужити до 1.000 динара, да се штедња може примити до 1.000.000 динара, да се Задруга може задужити до 2.000.000 динара, осим штедионичких улога, да се наплаћује камата на задругарске позајмице 10 одсто, да се исплаћује камата на сталну штедњу од два одсто, на обичну штедњу – три одсто, а на уделе чланова да се пишта не плаћа.

Скупштина је донела и још једну одлуку: „Да се поступи по одлуци ванредне скупштине ове задруге од 23. маја 1937. године, а да се предложи Бресничкој земљорадничкој набављачкој задрузи да се постара да овај уговор изврши пре него што буде дошло до суђења код надлежног суда, т.ј. до дана рочишта код суда пошто је поступак за извршење уговора покренут.”¹³ Општински суд у Чачку, 18. маја 1938, прихватио је записник са ове скупштине. Задруга је чинила напоре да избегне судске спорове, да наплати своја потраживања и смањи своје трошкове.

*

* * *

Од оснивања, Задруга је повећавала број чланова до интензивније економске кризе. Са њиховим повећањем увешавани су улози, обавезна штедња и обична штедња. То је повећавало финансијски потенцијал Задруге. Нарочито је значајно да она увећава свој потенцијал и задуживањем код бапака и задружних савеза. Задруга је одржавала финансијске везе са банкама, нарочито са Хипотекарном банком. Овакве везе и кредитни пласмани средстава својим члановима омогућавали су привредни раст и развој њихових домаћинстава. Ово је била ретка појава у задругарству – да се оваква задруга бави, не само кредитним задругарством, већ и извесним банкарским пословима. То је проширивало њен домет и распрострањање на подручју љубићког и делом на суседним срезовима. Ефикасност ове задруге омогућиле су, не само жиралне трансакције, пошто је имала рачун код Поштанске штедионице у Београду, већ и њена делатност на ужем и ширем простору.

Међутим, са све већим испољавањем економске кризе, Задруга је смањила обим пословања. Њени чланови су све мање кредитирани и све теже су враћали позајмице. Затварао се зачарани круг, из кога су тешко могли изаћи презадужени сељаци. У повратној спреси, све се то негативно одразило на Задругу као субјекта својих чланова. То је погађало све чланове, јер су при упису потписали правила да са целокупним имањем одговарају за све обавезе Задруге. Радило се о члановима са неограниченом одговорношћу (СНЈ).

Почетком и за време Другог светског рата народу су нанете велике људске и материјалне штете. Бресница и њена Задруга претрпеле су пенадокнадиве губитке. На жалост, ратне прилике су „отписале” и бројне кредите и земљорадничке дугове. Бројне девалвације, више замена новца и уништеност вредносних докумената у ратном вихору онемогућило је праву ревитализацију и Задруге у Бресници.

ПРИЛОЗИ

ОБНОВИЛИ СУ ЗАДРУГУ (Прилог 1)

Светомир Чубраковић (учитељ), Максим Ж. Ђокић, Вук М. Новаковић, Алемпије Јевтовић, Крста Радмилац, Радивоје Д. Јовичић, Радивоје Бошковић, Богић Акшамовић, Богољуб Стевановић, Михаило Б. Видаковић, Милоје Тошић, Драгутиш Милошевић, Милија Илић, Милан Јосиповић, Панто И. Станковић, Живојин Акшамовић, Војислав Јовановић, Сава Катанић, Раденко Јелесијевић, Велимир Милосављевић, Станиша В. Музиковић, Милоје Музиковић, Милентије Бошковић,

Владимир Катанић, Милаш К. Катанић, Милорад Аћимовић, Игњат Савковић, Станоје Катанић, Братислав Милосављевић, Милутин Пенадић, Михаило Јовановић, Милосав Аћимовић, Радосав Гучанин, Радосав Музиковић, Милутин Г. Новаковић, Вучић Исаиловић, Милутин Ђокић, Аксентије Павловић, Велимир Савковић, Миљивоје Стевановић, Драго Спасовић, Драгољуб Бечаковић, Милорад Николић, Крман Катанић, Александар Радосављевић, Петар М. Марић, Милан Глишовић, Рајко Ерић, Велимир Срњић, Манојле Недељковић, Миладин Баковић, Никола Петровић, Милован Миловановић, Радомир Видојевић, Михаило Спасовић, Драгутин Марковић, Миленко Марковић, Никола Марковић, Светозар Марковић, Радосав Новаковић, Миљинко Катанић, Миленко Мијаиловић, Вујица Д. Станишић, Радосав З. Стевановић, Војин Марић, Миљко В. Јовановић, Душан Љубичић, Рајко Дачовић, Љубомир Спасовић, Добривоје Ст. Зуновић, Милорад С. Бурић, Стеван Катанић, Бошко Бошковић, Мирко Катанић, Милутин Симоновић, Живан Левајац, Милија Катанић, Миљоје Чекеревац, Тијосав Весовић, Јездимир Марић, Андрија Дришаковић (учитељ), Милица Стевановићева, Стамска Мршевићева, Аранђел В. Радосављевић, Миладин Гучанин, Боле Ј. Катанић, Захарије М. Катанић, Милан Раковић, Методије Дашић, Живко Јовановић, Радомир Станишић, Драгић Тодосијевић, Драгић Ненадић, Радич Левајац, Александар Павлачевић, Владета Катанић, Миљојко Катанић, Радоша Музиковић, Милош Ивковић, Јован Јелесијевић, Радош Андрић, Милаш Катанић, Миленгије М. Катанић, Видосав М. Живковић, Сима Боровић, Војислав Радовић, Милија Јовановић, Милорад Катанић, Драгиша Новаковић, Милосав Чекеревац, Радослав Бошковић, Ранко Ненадић, Здравко Петрићевић, Павле Ђ. Катанић, Иван Радисављевић, Величко Миловановић, Цвекко Обрадовић, Панто Станковић, Душан Видојевић, Сава Ђокић и Момир Баковић.

ЗАДРУГАРИ 1927. ГОДИНЕ (Прилог 2)

Управа је 3. априла 1927. доставила Првостепеном суду у Горњем Милановцу изјаве потврђене: „За ступање у ову Задругу“: Тодора Левајца, земљорадника из Лађеваца, Радаила Секулића, земљорадника из Мрчајеваца, Јездимира Лазовића, земљорадника из Бреснице, Велимира Дробљака, земљорадника из Тавника, Милутина Бојића, земљорадника из Бреснице, Властимира Војиновића, земљорадника из Доње Горевнице, Богомира Р. Стевановића, земљорадника из Тавника, Божића А. Катанића, земљорадника из Бечња, Драгомира О. Сечивановића, земљорадника из Мрчајеваца, Миленка Ристовића, земљорадника из Катрге, Тапасија Таповића, земљорадника из Катрге, Чедомира Тошића, земљорадника из Мрчајеваца, Видосава Миљинковића, земљорадника, из Мрчајеваца, Игњата Јеремића, земљорадника из Лађеваца, Милорада М. Симоновића, земљорадника из Доње Горевнице, Милана Јоковића, земљорадника из Доње Горевнице, Миладина Лазовића, земљорадника из Катрге, Љубомира Л. Јовановића, земљорадника из Мрчајеваца, Велимира М. Савића, земљорадника из Доње Горевнице, Павла Илића, земљорадника из Мрчајеваца, Јеремије Аврамовића, земљорадника из Доње Горевнице, Милана Левајца, земљорадника из Лађеваца, Радомира Р. Станишића, земљорадника из Бечња, Добросава Станишића, земљорадника из Бечња, Филипа Љубичића, земљорадника из Мрчајеваца, Сретена Трнавца, земљорадника из Тавника, Драгољуба Јовановића, земљорадника из Доње Горевнице, Миленгија Лекића, земљорадника из Мрчајеваца, Душана А. Јовановића, земљорадника из Доње Горевнице, Милана Д. Марковића, учитеља из Бреснице, Бранисава Јовановића, опанчара из Мрчајеваца, Милуна Миљинковића, земљорадника из Мрчајеваца, Живка Чекереваца, земљорадника из Бреснице, Драга Тошића, земљорадника из Мрчајеваца, Алексе С. Тодоровића, свештеника из Бреснице, Уроша Лазовића, земљорадника из Бреснице, Михаила

Станишића, земљорадника из Бечпа, Јована Акшамовића, земљорадника из Бреснице, Владимира Стевановића, земљорадника из Тавника, Драгића Стојановића, земљорадника из Мрчајеваца, Романа М. Јововића, земљорадника из Бреснице, „с молбом да именовани Суд уведе у задружни регистар а по једну изјаву врати овој Задрузи на употребу.”

ЗАДРУГАРИ ИЗ 1932. ГОДИНЕ
(Прилог 3)

Светомир Р. Чубраковић, Вук М. Новаковић, Алемпије Јевтовић, Радивоје Бошковић, Радивоје Јовичић, Богољуб Стевановић, Раденко Јелесијевић, Живојин Акшамовић, Велимир Милосављевић, Милентије Бошковић, Игњат Савковић, Милутин Ђокић, Драгољуб Бечаковић, Милорад Николић, Витомир Срњић, Михаило Спасовић, Драгутин Марковић, Светозар Марковић, Милинко Катанић, Радосав З. Стевановић, Војин Марић, Душан М. Љубичић, Рајко Дачовић, Љубомир М. Спасовић, Тијосав Весовић, Јездимир М. Марић, Андрија Л. Дрињаковић, Методије Дашић, Миљко Катанић, Радоња Музикравић, Милош Ивановић, Јован Јелесијевић, Радош Андрић, Милорад Катанић, Драгиша Новаковић, Рајко Ненадић, Павле Ђ. Катанић, Цветко Обрадовић, Сава Ђокић, Милорад Дачовић, Милован Лечић, Милорад М. Новаковић, Витомир Ненадовић, Милијан Николић, Стеван Ковачевић, Лазар Акшамовић, Милорад Љубичић, Витомир Вујовић, Михаило П. Јовановић, Станко Катанић, Тодор Левајац, Радаило Секулић, Јездимир Лазовић, Милисав Јовановић, Властимир Војиновић, Богомир Р. Стевановић, Драгомир О. Сечивановић, Чедомир Тошић, Игњат Јеремић, Милорад М. Симовић, Милан Јоковић, Велимир М. Савић, Јеремија Аврамовић, Радомир Р. Станишић, Филип Љубичић, Сретен Трнавац, Драгољуб Јововић, Милентије Лекић, Милан Д. Марковић, Бранисав Јовановић, Алекса С. Тодоровић, Михаило Ђ. Станишић, Јован Акшамовић, Владимир Стевановић, Роман М. Јововић, Радојко С. Пајовић, Милисав Александрић, Радоња Бошковић, Радован Видаковић, Андрија Вукадиновић, Радован М. Дробњак, Драгослав Вуксановић, Благомир Ратковић, Милан Петронијевић, Јован Ч. Радисављевић, Јелесије Јелесијевић, Радојица Лазовић, Милан Љ. Марић, Гојко Марковић, Тома Лукић, Новак Миловановић, Милорад Јовановић, Богољуб Станковић, Миломир Марић, Светолик Обрадовић, Драгомир Ковачевић, Драгомир Јовичић, Милорад Стевановић, Милутин Ратковић, Владимир Пантовић, Вуица Николић, Миљко Ђорђевић, Илија Шћеповић, Драгомир С. Шћеповић, Милорад Аџековић, Гвозден Јовичић, Радивоје Панић, Миљко Филиповић, Михаило Николић, Милија Радисављевић, Милија Јозовић, Војислав Гучанин, Исаило Ђокић, Милић М. Ђокић, Светозар Љубисављевић, Милан М. Петровић, Видосав Мићовић, Милија М. Боровић, Тијосав Ђорђевић, Обрад В. Михаиловић, Драгољуб Ненадић, Бунисије Аврамовић, Милија Марић, Станоје Вукадиновић, Радосав Савковић, Михаило Петровић, Милинко Матовић, Радојко Радојевић, Војислав Сокић, Рајко Д. Гајовић, Витомир Дачовић, Роман Милосављевић, Божидар Марковић, Драгољуб П. Петронијевић, Сретен Радмилац, Стојан С. Мијаиловић, Димитрије Б. Павлашевић, Рајко Лазовић, Радован Симовић, Здравко Аврамовић, Милета Аврамовић, Величко Станишић, Живојин Ненадовић, Милун Илић, Исаило Јанковић, Јездимир Марић, Светислав Анђелић, Милош Кочовић, Велимир Вукадиновић, Живко Марјановић, Тадија С. Терзић, Милан Лазовић, Драгутин Трнавац, Драјко Ненадић, Богосав Мијаиловић, Павле Ж. Јововић, Драгољуб Јеремић, Станислав М. Катанић, Благомир Александрић, Бранислав Милосављевић, Милоје Вуксановић, Максим Миловановић, Драгољуб Ђокић, Милентије Петровић, Милан Јевђенијевић, Адам Радојевић, Младен Костић, Предислав Спасовић, Андрија М. Стевановић, Светислав Мићовић, Крсман Савић, Љубомир Сенић, Јанко Јанковић, Периша Кузмановић, Љубомир Кочовић,

Радоје Милосављевић, Милун Спасовић, Милун Ненадић, Тадија Гучанин, Радован Станковић, Миладин Ђорђевић, Видосав Вуксановић, Станимир Јанковић, Велимир Новаковић, Миласав Глишовић, Светислав Јововић, Милорад Видојевић, Милутин М. Јанковић, Михаило О. Сечивацковић, Владимир Алемпијевић, Радосав Филиповић, Тадија Неголаноновић, Милија Јевтовић, Богољуб Миленковић, Бошко Бошковић, Живан Лазовић, Богић Каровић, Богдан Богдановић, Гаврило Недовић, Душан М. Симовић, Рајица В. Јововић, Коста Ђокић, Милорад Д. Симовић, Тихомир Станковић, Љубомир В. Ђокић, Величко Милутиновић, Милан И. Чекеревац, Гвозден Ненадовић, Живота Кочевић, Коста Јевремовић, Радомир Ђокић, Живојин Чекеревац, Богољуб Мијаиловић, Тихомир Вукосављевић, Милун Радојковић, Величко Ђокић, Милоје Марић, Стојадин Станковић, Обрен Дашић, Миленко Илић, Радомир Левајац, Божа М. Богдановић, Мијаило Станишић, Драгић Чекеревац, Десимир Баковић, Стеван Терзић, Радојица Љубичић, Симо Љубичић, Вујица Дашић, Милош Обрадовић, Станиша Радосављевић, Борисав Драгићевић, Петар Јовандарић, Милован Вукосављевић, Миленко М. Стевановић, Чедомир Катанић, Урош Лазовић, Миладин Марић, Миливоје Трнавац, Добросав Стевановић, Милош Марић, Драгољуб Мишовић, Богдан Милић, Миодраг Чекеревац, Добросав Тимотијевић, Андрија Тодоровић, Милун Трнавац, Радован Ђорђевић, Манојле Недељковић, Драгован Подгорац, Милош Тодосијевић, Будимир Ђокић, Петар Драгутиновић, Аксентије Лекић, Радосав Илић, Јашко Ненадић, Драгован Миловацковић, Обрен Миловановић, Стеван Стојановић, Стеван Левајац, Милорад Вукосављевић, Драгослав Вукосављевић, Војин Тимотијевић, Живојин Л. Јовановић, Милан Каровић, Станимир Баковић, Богдан Петровић, Драгомир Петровић, Радован Вукадиновић, Петар Тимотијевић, Светозар С. Стојановић, Душан Марковић, Миливоје Рајичић, Тихомир Јовановић, Радисав М. Каровић, Бошко Новаковић, Благоје Левајац, Мијат Савковић, Грујица Петровић, Владисав Стојановић, Тихомир Станишић, Божидар Тодосијевић, Миладин Гајовић, Гаврило Срњић, Драгојло А. Симић, Добросав Ратковић, Душан В. Љубичић, Милета Анђелић, Борисав Пауновић, Раде Видаковић, Новак Новаковић, Драгић Видојевић, Милић Љубисављевић, Радомир Павлашевић, Радомир Чекеревац, Милан В. Глишовић, Божидар Акшамовић, Добривоје Таловић, Веселин Александрић, Живан Арнаутовић, Добривоје Јовановић, Тихомир Дачовић, Вук Љубинковић, Живојин Цанић, Милош Ђорђевић, Миладин Лазовић, Адам Богосављевић, Петар Анимиовић, Радослав Бошковић, Миласав Милошевић, Милутин Мијаиловић, Паун Срњић, Богић Пауновић, Радисав Аџемовић, Спасоје Ђорђевић, Богомир Спасовић, Стеван Трнавац, Обрад Вуксановић, Јездимир Радојичић, Миљко Александрић, Михаило М. Аџемовић, Миладин Савковић, Исидор М. Радовановић, Живота Трнавац, Велимир Шћеповић, Тихомир Зуцовић, Милосав Трнавац, Ђорђе Катанић, Милован Баралић, Сава Вукадиновић, Милун Шћеповић, Гвозден Марковић, Миливоје Шћеповић, Драгутин Шћеповић, Богић Вилотијевић, Милија Ивановић, Дмитар Ђокић, Радомир Вукадиновић, Добрица Павловић, Миладин Катанић, Радивоје Дробњак, Добривоје Ст. Зуцовић, Сретен Јозовић, Никола Подгорац, Живко Јевтовић, Драгољуб Дробњак, Јерсемија Богдановић, Живојин Вилотијевић, Миленко Радојковић, Бранислав Радојковић, Момир Баковић-Радојичић, Сретен Илић, Милун Радојичић, Раде Раковић, Јовица Ђорђевић, Теован Трнавац, Радован Мартић, Ђорђе Поповић, Славољуб Стевановић, Милутин Бојић, Војислав Танасковић, Михаило Чекеревац, Максим Баралић, Драгослав Вилотијевић.

Овај списак су својим потписом и печатом Задруге потврдили: Алекса С. Тодоровић, председник, Милац Љ. Марић, члан Управног одбора, и Светомир Чубраковић, секретар-благајник.⁸

ЗАДРУГАРИ 1938. ГОДИНЕ
(Прилог 4)

Милан Петровић, Велимир Милосављевић, Милорад Николић, Михаило Николић, Милић Љубисављевић, Драгољуб Ђокић, Милаш Чекеревац, Максим Миловановић, Михаило Петровић, Јован Акшамовић, Милош Марић, Радован Ђорђевић, Радивоје Јовичић, Драгутић Марковић, Манојле Недељковић, Мијат Савковић, Јован Радисављевић, Божидар Марковић, Богољуб Стевановић, Јанко Јанковић, Драгољуб Ненадић, Војин Марић, Тадија Гучашић, Рајко Дачовић, Радомир Станишић, Ђорђе Катанић, Богољуб Станковић, Радојница Заловић, Сташмир Баковић, Грујица Петровић, Драгић Чекеревац, Коста Јевремовић, Братислав Милосављевић, Игњат Савковић, Рајко Дачовић, Тихомир Вуксановић, Милун Ненадић, Видосав Вуксановић, Методије Данић, Будимир Ђокић, Радосав Савковић, Михаило Јелесијевић, Драгиша Новаковић, Миленко Стевановић, Петар Драгутиновић, Добрица Павловић, Љубомир Спасовић, Андрија Стевановић, Александар Савић, Милорад Стевановић, Милун Трнавац, Божа Богдановић, Богдан Богдановић, Христивоје Ристовић, Периша Кузмановић, Милсав Александрић, Сретен Живковић, Милош Обрадовић, Драгослав Вуксановић, Славољуб Стевановић, Михаило Спасовић, Милан Лазовић, Тодор Левајац, Михаило Чекеревац, Милутин Јанковић, Радован Дробњак, Тодор Трнавац, Божидар Акшамовић, Јанко Ненадић, Димитар Ђокић, Миладин Савковић, Милутин Т. Ђокић, Милинко Катанић и Радосав Стевановић.

НАПОМЕНЕ

1. Окружни суд, Чачак, записник са седнице Скупштине банке у Бресници, 1925.
2. Исто.
3. Скупштина Бресничке земљорадничке кредитне задруге, Архив Чачак, К-2, Ф-16/1 – 135.
4. Записник са друге редовне седнице Скупштине, К-2, Ф-16/1 – 135.
5. Исто.
6. К-2, Ф-16/1 – 135.
7. Исто.
8. Списак пуноправних задругара Бресничке земљорадничке кредитне задруге.
9. Осма редовна Скупштина, К-2, Ф-16/1 – 135.
10. Исто
11. Привилегована аграрна банка, Београд, 99764, 24. новембар 1938. године, о задужности Војина М. Марића. Документ у поседу породице.
12. Записник са 11 редовне седнице Скупштине, 22. марта 1936, Архив Чачак, К-2, Ф-16/1 – 135.
13. Тринаеста редовна скупштина Задруге, 27. марта 1938, Архив Чачак, К-2, Ф-16/1 – 135.

COOPÉRATIVE DE CRÉDIT AGRICOLE DE BRESNITZA
/1907 – 1945/

La coopérative fonctionna avec succès jusqu'à la crise économique /1929–1933/. Le nombre de membres était allé croissant, si bien que vers la fin des années 20 il y en avait plus de 300, originaires non seulement de Bresnitza, mais aussi des villages voisins. La coopérative entretenait des rapports financiers avec des banques aussi.

Au cours de la crise économique le volume de l'activité de la coopérative diminua. Ses membres avaient de plus en plus de difficultés pour obtenir des crédits et encore plus pour les rembourser. Les circonstances de guerre /1941–1945/ annulèrent de nombreux créaits et dettes des paysans-membres de la coopérativa. Cela mit fin à l'activité de celle-ci.

Jaroslav Dašić